

v. Friesen (som undersökte inskriften i samband med konserveringsarbetena år 1913) är också övertygad om att U 385 är ristad av Torbjörn. Han har därför också tänkt sig möjligheten att vi här ha en tredje inskrift, som har med frisagillet att göra. »Men detta är mera ovisst än lektor Brate tror, ty man får ej sätta likhetstecken mellan *gilde* 'gillebroder' och *felagi*, *matunautr* 'bolagsman; matlagskamrat'. Gillet var nämligen en sammanslutning till gemensamt skydd och gemensam trefnad, men icke ett handelsbolag. Inom gillet funnos säkerligen medlemmar af en hel del olika kompanier, liksom det i Sigtuna fanns föreningar för gemensamma affärer (bolag, kompanier) utanför frisagillet.»

Matunautr är ett av de många fornnordiska orden för 'kamrat'. De ha alla egentligen en mer eller mindre speciell innebörd. *Matunautar* voro köpmän, som för en handelsresa slogo sig ihop om kosten och hade kosthållet ombord tillsammans, *felagar* voro köpmän, som voro i kompani med varandra. För båda gällde säkerligen samma förpliktelser. Liksom *felagar* betraktades *matunautar* såsom fostbröder.¹ Ordet brukades om reskamrater till lands och vatten, och det fick därjämte med tiden den allmänna betydelsen 'kamrat' (jfr fra. *companion*, egentl. 'en som har brödet gemensamt med en annan'). Två män, som rodde på samma bänk, utgjorde nödvändigtvis ett matlag.² Från det nordiska *matunautr* härledes — direkt eller genom förmedling av ett lågtyskt-holländskt sjömansord *matenoot* — fra. *matenot*, fra. *matelot* 'matros', vars äldsta betydelse är 'kamrat ombord'.³ Betydelseutvecklingen sammanhänger med de olika matlag, i vilka skeppsbesättningen var indelad. Från östnordiskt område är ordet *matunautr* belagt endast genom Sigtunastenens **matu : no** - och Fornsvenska legendariets *matunöte*, sålunda icke alls från danskt område. Det kan emellertid icke vara något tvivel om att detta är en tillfällighet och att ordet har varit fullt brukligt under vikingatiden både i Sverige och Danmark.

Matunautr (U 385) är sålunda icke identiskt med vare sig *gildi* (U 379) eller *felagi* (U 391). Vi kunna följaktligen icke veta, huruvida Grimulv har varit medlem av frisagillet eller någon annan sammanslutning. Namnet på den eller dem, som ha rest stenen, saknas även i den fragmentariska inskriften. Så mycket är emellertid klart, att det icke har varit någon frände eller nära anhörig. I detta avseende överensstämmer U 385 med de båda frisagille-stenarna (U 379 och U 391). Sannolikt sammanhänger detta med förhållandena i staden. De inflyttade, såväl främlingar som svenskar, voro köpmän och hantverkare, som saknade anförvanter inom staden. Kamratlag och gillen ha därför trätt i stället för ätten och övertagit dess skyldigheter.

Ristningen på U 385 är prydd med ett S:t Georgskors av samma typ som på U 379 och U 391. Även ristningstekniken, runornas utseende och ortografin göra det fullt visst, att ristaren Torbjörn har utfört även U 385.

386. Sigtuna, S:t Olovs ruin. Nu i Statens Historiska Museum.

Pl. 48.

Litteratur: O. Juel, Sigtunas runstenar (i: UFT h. 26, 1908), s. 10.

Äldre avbildningar: Juel foto a. a. fig. 7; H. Faith-Ell foto (ATA).

¹ A. Bugge har erinrat om förekomsten av ordet *motunautr* i de lagar, som gällde för jomsvikingarna: *hverr þeira skyldi hefna annars sem motunauts síns eða bróður síns* (*Jómsvikinga saga*, 1882, s. 63).

² Hj. Falk, *Altnordisches Seewesen* (i: *Wörter und Sachen* 4, 1922).

³ G. Baist, *Germanische Seemannsworte in der französischen Sprache* (i: *Zeitschrift für deutsche Wortforschung* 4, 1903, s. 257 f.); A. Bugge, *Paavirkning fra norrøn paa vestfransk sjøret i middelalderen* (i: *Kristiania Videnskabs-selskabs Forhandlinger* 1912, Nr 5), s. 8 f.; Kr. Nyrop, *Et formentlig Vikingeord* (i: *Aarbøger for nordisk Oldkyndighed og Historie* 1919, s. 1 f.; även i Kr. Nyrop, *Ordenes Liv* 5, s. 68 f.); E. Gamillscheg, *Etymologisches Wörterbuch der französischen Sprache* (1928), art. *matelot* (med där cit. litt.); R. Plate, *Etymologisches Lexikon der französischen Sprache* (1931), art. *matelot*; Fr. Kluge, *Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache* (9. Aufl. 1921), art. *Matrose*; E. Hellquist, *Svensk etymologisk ordbok*, art. *matros*.

Antikvarien d:r E. Ekhoﬀ fann hösten 1904 dessa tre fragment liggande i S:t Olovs ruin, dit de blivit inlagda från grannskapet. Han medförde dem till Statens Historiska Museum, där de nu förvaras (inv.-nr 12272: 1—3).

Tre fragment av röd sandsten. Huruvida de ha tillhört samma runsten, kan givetvis icke med säkerhet avgöras.

A 30×29 cm. Ytan är jämn och slät, ristningen tydlig.

Inskrift:

rn × faþu,

sannolikt [*Bio*]rn, faðu[r sinn].

B 13×15 cm. Endast ornamentik, bl. a. fot av ett djur.

C 12×16 cm. Endast ornamentik.

387. Sigtuna, vid S:t Olovs ruin.

Litteratur: D 2:193. R. Dybeck, *Svenska runurkunder* 2 (1857), s. 19, Berättelse 1863 (ATA); O. Juel, *Sigtunas runstenar* (i: *UFT* h. 26, 1908), s. 5.

Avbildning: Dybeck (D 2:193).

De enda uppgifterna om detta numera förkomna runstensfragment härröra från Dybeck. I *Svenska runurkunder* (1857) skriver han, omedelbart efter att han redogjort för runstenen i S:t Olovs ruin (U 385): »Ett annat stycke, äfven utgörande öfre delen af en Runsten, $1\frac{1}{2}$ qvarter högt och nära 2 qvarter bredt, är af mig funnet å ett trädgårdsland öster i staden, anammat och aflemnadt till Antiquitets-akademien.» Några år senare (1869) i *Sveriges runurkunder*: »Detta öfre stycke af en sten med vänderunor hittades af mig 1859(!) i en åker nära S:t Olofs ruin och det forna klostret, samt förvaras nu bland statens samlingar.» O. Juel sökte det förgäves i Statens Historiska Museum, och det har ej heller senare kunnat återfinnas. Det saknas redan i förteckningen över runstenar i Sigtuna i *UFT* h. 5, s. 56—58.

Fig. 98. U 387. Sigtuna. Efter D 2:193.